

de Bibliotheek
Zoetermeer

CKC &
partners

Cultuureducatie met Kwaliteit

Doorlopende leerlijn beeldende kunst
Groep 3
Lessenreeks 'verdieping'

Deze leerlijn is ontwikkeld door CKC & partners.

Wonen

Informatie over 'Wonen'

Groep 3, lessenreeks 'verdieping', vier lessen van 60 minuten

Doel van de lessenreeks:

De leerlingen nemen patronen waar en passen deze toe in tekeningen en drukkunst. Ze gebruiken patronen in bouwwerken van verschillende materialen en in het maken van een eigen stofontwerp. In deze lessenreeks werken ze met de volgende materialen en technieken: tekenen, drukkunst, plastisch vormgeven, constructie en textiel. Beeldaspecten die aan bod komen zijn vorm, herhaling, ritme, richting, verhouding, compositie, evenwicht (=patroon). Ze leren werken volgens een richtinggevend creatief proces: ze oriënteren zich op de opdracht, onderzoeken het materiaal, voeren een eigen, creërende opdracht uit en evalueren op hun werk en het werkproces.

Materiaallijst:

Algemeen:
tonen.

De mogelijkheid om afbeeldingen en filmpjes via een digibord te tonen.

Les 1:

Kleisnijdraad, per leerling tot ca. 400 gr. zachte fijne chamotteklei of oefenklei, een klein (ei) en een groter blokje, nat badstofdoekje, droge katoenenlap ca. 40 x 40 cm, boetseerhoutje of saté-prikker. Veel natuurmateriaal, bv. stukken rietstengel, dennentakjes, groenblijvend blad, takjes en iets grotere takken. Prikkers, langere en kortere, stukjes dun ribbelkarton (schuurbaar), bindtouw, of raffia, gekleurd groen papier (tentoonstelling), groene papiertjes ca. A4 met de naam.

Les 2:

Wit A3-papier, scharen, potloden, hobbyfoam, karton, bubbeltjesplastic, dopjes, kurk, knijpers, piepschuim vormpjes, kwasten, papieren handdoekjes, sponsjes, schoolverf in de kleuren rood, geel, groen, blauw, paars en oranje op bordjes, kwasten, papieren handdoekjes, sponsjes. Kranten op tafel en schorten aan.

Les 3:

Slakkenhuis, laken, stevig wit A3-papier, oliepastel, lijmfstift, scharen.

Les 4:

Olijfzeep aan schilfertjes. Emmers warm spoelwater. Per tweetal een drinkflesje met gaatjes in de dop, gevuld met warm water en ca. 5 gr. zeep. [Per leerling een lapje wit naaldvilt \(naaldvlies, schapenwol, los gekaard\) ca. 15 x 15 cm, merino lont-wol in meerdere kleuren in totaal ca. 5 gr. per leerling, in kleine strengen gedeeld \(NOOIT knippen\)](#). Enkele draadjes gekleurde zuivere breiwool, twee stuks A3 bubbelpastic, badstof handdoek of baddoek. [Instructiefilmpje voor de leerkracht](#).

Les 1: Boshuis

Huisjes en hutjes	Metselen	Bouwen en metselen	Mijn natuurhuis
-------------------	----------	--------------------	-----------------

De leerlingen kijken naar kunstwerken van huizen in Zoetermeer. Sprookjes. Ze maken van klei en natuurlijke materialen een huisje, hutje, etc.

Les 2: Woonwereld

Indruk	Afdruk	Wonen en patronen	Het werk
--------	--------	-------------------	----------

In deze les leren de leerlingen door middel van druktechnieken te werken met opbouw van een kunstwerk, gelaagdheid, voor- en achtergrond en patronen.

Les 3: Omhulsel

De buitenkant	Patronen	Hoofdhuls	Nabespreking
---------------	----------	-----------	--------------

In deze les leren de leerlingen te kijken naar patronen op schelpen en slakken, een persoonlijk huisje te maken en te werken met diverse patronen.

Les 4: Wollen kleed

Wand- en vloerkleden	Patroon pluizen	Wolkunst	Mijn kunstlapie
----------------------	-----------------	----------	-----------------

De leerlingen kijken naar kunstwerken en woningtextiel (Yurt, Iraanse tapijten, viltkunst). Ze maken uit schapenwol met vilttechniek een gedecoreerd lapje.

Deze lessenreeks sluit aan bij de doorlopende leerlijn

Cultuureducatie met
Kwaliteit

Cultuureducatie met Kwaliteit in Zoetermeer. Meer informatie over Cultuureducatie met Kwaliteit vind je [hier](#).

De leerlijn beeld is ontwikkeld door CKC & partners en geschreven door Loulou Joolen en Gerart Kamphuis. Neem bij vragen contact op via primair-onderwijs@ckc-zoetermeer.nl.

Wonen – Boshuis

Groep 3, lessenreeks 'verdieping', les 1

- Lesdoel:** De leerlingen fantaseren met hun vingers over schuilen, verstoppen, beschutting, huisje, hutje en hun eigen verhaal daarbij. Ze laten het onderwerp ontstaan uit de omgang met divers materiaal.
- Benodigde materialen:** Kleisnijdraad, per leerling tot ca. 400 gr. zachte fijne chamotteklei of oefenklei, een klein (ei) en een groter blokje, nat badstofdoekje, droge katoenenlap ca. 40 x40 cm, boetseerhoutje of saté-prikker. Veel natuurmateriaal, bv. stukken rietstengel, dennentakjes, groenblijvend blad, takjes en iets grotere takken. Prikkers, langere en kortere, stukjes dun ribbelkarton (schuurbaar), bindtouw, of raffia, gekleurd groen papier (tentoonstelling), groene papiertjes ca. A4 met de naam.

Opdrachten:	Huisjes en hutjes	Metselen	Bouwen en metselen	Mijn natuurhuis
--------------------	-------------------	----------	--------------------	-----------------

Introductie:
De leerlingen kijken naar kunstwerken van huizen in Zoetermeer. Sprookjes. Ze maken van klei en natuurlijke materialen een huisje, hutje, etc.

Oriënteren:	Huisjes en hutjes	5 minuten
Opdracht: Roep de fantasie op van een hutje of huisje in het bos met het hutje van Baba Jaga op kippenpoten . Lees een stukje voor het uit sprookje Het Boshuis van de gebroeders Grimm . Kijk naar beelden Zoetermeer: Herbert Nouens – Gesloten huis , Jan Samsom – Piramide , Roos Theuws – Balthasarschans 8 .		
Reflecteren: Wissel ervaringen uit met buiten overnachten, met hutten en boomhutten bouwen, speelhuisjes. Wat kennen de leerlingen uit sprookjes en verhalen? Zorg dat je bent voorbereid op eventuele verhalen van vluchtelingen.		

Onderzoeken:	Metselen	15 minuten
Opdracht: Probeer uit hoe je een ondergrond van klei maakt, hoe je met een paar stokjes het patroon van je huisje kunt maken. Hoe je muren kunt maken uit lapjes klei: door dicht metselen, of anders, hoe dun of dik? Hoe maak je een dak? Hoe hecht je onderdelen met klei?		
Reflecteren: Hoe zorg je dat de klei vochtig blijft? Hoe zorg je dat je bodem niet aan de tafel blijft plakken? Hoe zorg je dat het niet instort? Moet het helemaal dicht of mogen we het kunstwerk ook van binnen zien?		

Uitvoeren:	Bouwen en metselen	30 minuten
Opdracht: Bouw een origineel huisje met klei en natuurlijk materiaal. Maak met stokken een bouwskelet, zet het stevig in 'de grond'. Maak muren, een dak, openingen en eventueel kleine mensjes. Ga uit van A4-formaat. Het huisje kan ongeveer een week heel blijven, als je geluk hebt wat langer.		
Reflecteren: Wat voor patroon/ bouwplan/vorm krijgt jouw huisje? Gebruik je een stevige tak als basis, of lange prikkers, alleen hoekpalen, helemaal geen houtjes? Waarvan maak jij muren en een dak? Wat pas je aan voor de stevigheid? Wat verzijn je erbij om het spannend te maken?		

Evalueren:	Mijn natuurhuisje	10 minuten
Opdracht: Zet de huisjes bij elkaar en bekijk met de groep de werkstukken. Laat de leerlingen vertellen over hun huisje: welk verhaal hoort erbij? Laat ze vragen stellen over de huisjes van anderen. Waar zijn originele vormen te zien? Waar heb je om hulp gevraagd? Wissel uit waar moeilijkheden waren en welke oplossingen gevonden zijn.		
Reflecteren: Wat vind je spannend aan de open en aan de dichte huisjes? Wat vond je lastig? Wat zou je anders doen?		

Aanvullende suggesties:
Oriënteren met beelden van mensenonderkomens in ander culturen, tijden en omstandigheden.

Wonen – Woonwereld

Groep 3, lessenreeks 'verdieping', les 2

Lesdoel: De leerlingen leren druktechniek toe te passen en patronen te maken
Benodigde materialen: Wit A3-papier, scharen, potloden, hobbyfoam, karton, bubbeltjesplastic, dopjes, kurk, knijpers, piepschuim vormpjes, kwasten, papieren handdoekjes, sponsjes, schoolverf in de kleuren rood, geel, groen, blauw, paars en oranje op bordjes. Kranten op tafel en schorten aan.

Opdrachten:

Indruk	Afdruk	Wonen en patronen	Het werk
--------	--------	-------------------	----------

Introductie:

In deze les leren de leerlingen door middel van druktechnieken te werken met opbouw van een kunstwerk, gelaagdheid, voor- en achtergrond en patronen.

Oriënteren: Indruk	5 minuten
Opdracht: Toon verschillende kunstwerken met huizen (Hundertwasser 1 , Hundertwasser 2) en flatgebouwen (Bernard Buffet). Bespreek de verschillen en overeenkomsten.	
Reflecteren: Zijn alle huizen goed te zien, of zijn ze verborgen achter bomen? Kun je in deze huizen echt wonen of zijn het fantasiehuizen? Wat vind je van de kleuren?	

Onderzoeken: Afdruk	15 minuten
Opdracht: De leerlingen maken een afdruk van kurk, dopjes, knijpers, piepschuim etc. Even in de verf dopen en dan stempelen op A3-papier. Schoonvegen met papieren doekjes en met nieuwe kleur opnieuw afdrukken (of per kleur enkele vormpjes aanbieden). Ook oefenen met platte vorm (boomblaadjes) of zelf geknipte vormen (bubbeltjesplastic, ribbelkarton, foam). Met de kwast (elke kleur heeft een eigen kwast) deze vormen een kleur geven en met de platte hand afdrukken. Schoonmaken met sponsje en papieren doekje, opnieuw een kleur geven en afdrukken. Maak patronen met verschillende vormpjes en kleuren.	
Reflecteren: Wat is het verschil in afdrukken van bestaande vormpjes (dopjes, kurk) en zelf uitgeknipte vormpjes (bubbeltjesplastic, karton). Wat werkt makkelijker? Waarom? Hoe zijn de platte vormen gemaakt: scheuren of knippen? Kan bubbeltjesplastic worden gescheurd? Gaat het schoonmaken goed?	

Uitvoeren: Wonen en patronen	30 minuten
Opdracht: Teken op A3-papier met vetkrijt de contouren van een groot huis. Dat huis mag er gek uitzien, met torens, golvende muren en bolle daken. Teken in dat huis een aantal kamers. Stempel daarna die kamers in met verschillende vormpjes en kleuren. Maak diverse patronen (golvend, blokachtig, zigzag etc.), in elke kamer een andere. Maak ook wolken erbij (bubbeltjesplastic) en op de voorgrond bomen en bewoners. De kleuren van de voorgrond zijn donkerder dan de achtergrond, waardoor er gelaagdheid ontstaat. Stempel bomen en bewoners met knijpers, kurk, dopjes etc.	
Reflecteren: Zijn er patronen ontstaan? Waar? Is er gelet op vorm en kleur? Zijn de kleuren van bomen en bewoners donkerder dan van het huis? Waarom?	

Evalueren: Het werk	10 minuten
Opdracht: Bespreek de werkstukken. Zijn ze gelukt? Wat voor soort huis is er gemaakt (modern, sprookjesachtig)? Zijn er ramen en deuren te zien? Hoe zien de patronen eruit?	
Reflecteren: Hoe ging het? Ben je tevreden of juist niet? Wat was het moeilijkst om te doen? Waarom? Wat zou je de volgende keer anders doen?	

Aanvullende suggesties:
Teken met kleurpotlood op de achterkant van het oefenvel een paar huizen en mensen. Knip ze uit en plak ze met de stempelkant naar boven op een A3-vel. Vul het kunstwerk aan met straten, vijvers, kinderen etc.

Wonen – Omhulsel

Groep 3, lessenreeks 'verdieping', les 3

Lesdoel: De leerlingen leren patronen waarnemen en toepassen in een tekening.
Benodigde materialen: Slakkenhuis, laken, stevig wit A3-papier, oliepastel, lijmfstift, scharen.

Opdrachten:

De buitenkant

Patronen

Hoofdhuls

Nabespreking

Introductie:

In deze les leren de leerlingen te kijken naar patronen op schelpen en slakken, een persoonlijk huisje te maken en te werken met diverse patronen

Oriënteren: De buitenkant **5 minuten**

Opdracht: Toon een slakkenhuis en bespreek het. Hoe ziet het eruit (kleur, vorm, opbouw en wat is de functie?). Laat ook andere schelpen zien (te koop bij tuincentra) en bespreek de verschillen en overeenkomsten. Welke vorm (spiraalvorm, bol, waaivorm, trechtersvorm)? Welke versieringen en patronen zijn er te zien (spikkels, ribbels, uitsteeksels). Bespreek het begrip 'patroon'. Niet alleen bepaalde dieren (schelpen, slakken, schildpadden) hebben hun huis bij zich, maar mensen soms ook (caravan, tent, woonwagen).

Reflecteren: Welke schelpen zijn het mooist? Waarom? Wie heeft er een caravan of tent? Hoe ziet die eruit: heel saai of versierd met patronen? Zien de leerlingen patronen om zich heen (kleding, op etui, bidon etc.)?

Onderzoeken: Patronen **15 minuten**

Opdracht: De leerlingen krijgen een laken waar ze met hun groepje onder kruipen. Er ontstaat een omhulsel, een tent. Voelen ze zich veilig of juist niet? Hoe komt dat? Hoe is de ruimtebeleving: benauwd, veilig, comfortabel? De buitenkant van de tent is erg saai. Ze mogen op A3-papier met oliepastel wat oefeningen doen: maak patronen van verschillende kleuren, maar ook van verschillende vormen (driehoek, cirkel, vierkant, kronkels, zigzag etc.).

Reflecteren: Worden de patronen druk of rustig? Komt dat door de kleur of door de vorm? Hebben ze patronen gemaakt met afwisselende kleuren en vormen?

Uitvoeren: Hoofdhuls **30 minuten**

Opdracht: Maak een behuizing niet groter dan je eigen hoofd, dus een soort persoonlijk slakkenhuis (omhulsel) en versier deze met patronen. Plak ongeveer 1,5 vel A3-papier (liggend formaat) aan elkaar. Let erop dat het groot genoeg is voor de leerling. Er ontstaat een omhulsel geschikt voor één persoon. Vervolgens met oliepastel er ramen en deuren op tekenen en de lege stukken versieren met patronen. Die patronen kunnen geometrisch zijn of organisch of een combinatie ervan. Als het werkstuk klaar is, kunnen de leerlingen een paar ramen openknippen, het omhulsel omdoen en elkaar bewonderen.

Reflecteren: Zijn de patronen druk of rustig? Komt dat door de kleur of door de vorm? Is er met één soort vorm gewerkt of is er afwisseling ontstaan van kleur en vorm?

Evalueren: Nabespreking **10 minuten**

Opdracht: Laat de hulzen rechtop op tafel zetten en de leerlingen rondlopen. Bespreek een paar hulzen. Wat zijn de verschillen? Zijn er hulzen bij die eruit zien als muren? Of helemaal vol met fantasiepatronen?

Reflecteren: Was dit moeilijk of makkelijk om te doen? Welke problemen kwamen er tevoorschijn? Wat zouden ze de volgende keer anders doen?

Aanvullende suggesties:

Bouw het omhulsel uit met een toren, een dak. Zet de werkstukken zo bij elkaar dat er een stad ontstaat.

Wonen – Wolkleed

Groep 3, lessenreeks 'verdieping', les 4

- Lesdoel:** De leerlingen vormen een patroon en/of voorstelling uit gekleurde schapenwol. Ze voeren de afzonderlijke stappen van het viltten uit. Ze maken uit wol-vezels een decoratief kleedje.
- Les 4:** Olijfzeep aan schilfertjes. Emmers warm spoelwater. Per tweetal een drinkflesje met gaatjes in de dop, gevuld met warm water en ca. 5 gr. zeep. [Per leerling een lapje wit naaldvilt \(naaldvlies, schapenwol, los gekaard\) ca. 15 x 15 cm, merino lont-wol in meerdere kleuren in totaal ca. 5 gr. per leerling, in kleine strengen gedeeld \(NOOIT knippen\)](#). Enkele draadjes gekleurde zuivere breiwool, twee stuks A3 bubbelpastic, badstof handdoek of baddoek. [Instructiefilmpje voor de leerkracht](#).

Opdrachten:

Wand- en vloerkleden	Patroon in pluizen	Wolkunst	Mijn lapje
----------------------	--------------------	----------	------------

Introductie:

De leerlingen kijken naar kunstwerken en woningtextiel (Yurt, Iraanse tapijten, viltkunst). Ze maken uit schapenwol met vilttechniek een gedecoreerd lapje.

Oriënteren: Wand- en vloerkleden	5 minuten
Opdracht: Bekijk enkele afbeeldingen: Joert vilthuizen , tapijten moskee Iran , viltkunst . Bespreek het gebruik van kleuren en patronen. Bekijk de wol die straks gebruikt wordt en bespreek waar wol vandaan komt .	
Reflecteren: Bespreek wat we nog meer met wol kunnen doen voor de warmte in huis. Zoals truien, dekens, gordijnen, kleden en andere eigen ervaringen. Bespreek of er ook iets anders kan dan een patroon, bijvoorbeeld een voorstelling.	

Onderzoeken: Patroon in pluizen	15 minuten
Opdracht: Pluis een klein stukje lont-wol zo dun mogelijk uit elkaar. Kijk wat er gebeurt als je pluusjes op elkaar legt, bij elkaar legt als dakpannen, tussen je vingers dun oprolt tot een draadje.	
Reflecteren: Hoe voelt de wol aan? Hoe pak je een kleinstukje uit een streng lontwol?	

Uitvoeren: Wolkunst	30 minuten
Opdracht: Maak een kleurig patroon van plukjes en/of gedraaide draadjes lont-wol op een stukje wit naaldvilt. Of een wol-schilderij wat iets voorstelt, bv. bloemen, een boom, de zon, maan of sterren. Maak ook de achtergrond in kleur. Leg de plukjes als dakpannen neer. Je kunt er ook nog wat wolletjes overheen leggen. Als het klaar is, kun je viltten volgens de instructie op het filmpje . Zorg dat je doorgaat tot je geen losse plukjes en draadjes meer kunt opnemen. Dan spoelen en uitknippen in een opgerolde handdoek.	
Reflecteren: Wat ga je maken? Wat voor kleuren kies je? Maak je een patroon of een voorstelling?	

Evalueren: Mijn lapje	10 minuten
Opdracht: Laat de leerlingen elkaars lapjes bekijken, erover vertellen en vragen aan elkaar stellen. Bespreek wat we met het lapje kunnen doen als het goed droog is. Bijvoorbeeld: op je tas lijmen, een tasje of etuitje van maken, inlijsten als schilderijtje etc.	
Reflecteren: Bespreek de ervaringen tijdens het maken. Ga in op materiaal, techniek, mogelijkheden om te schilderen en tastervaringen.	

Aanvullende suggesties:
Laat de leerlingen lapjes maken met een voorstelling of patroon rond een thema dat zich daarvoor leent. Laat letters of naam kleurrijk in-viltten.